

VANHUSTEN, VAMMAISTEN JA PITKÄAIKAISSAIRAIDEN OMAISHOIDON TUKI 1.7.2015 ALKAEN

Omaishoidon tuella on tarkoitus mahdollistaa asiakkaan kotona asuminen sitä tukevine perus ja erityispalveluineen. Omaishoidon tuen tavoitteena on välttää vanhuksen, vammaisen tai sairaan joutuminen laitoshoidon.

Omaishoidon tuki on osa palvelurakennetta ja omaishoidontuen palkkio on riippuvainen muiden annettujen palvelujen määrästä. Asiakkaan saamat runsaat henkilökohtaiset, kunnan järjestämät palvelut vähentävät tukea. Asiakas ja tuesta päättävä työntekijä voivat sopia yksilöllisestä ja joustavasta palvelukokonaisuudesta, jossa rahana maksettavan tuen osuus pienenee hoidettavan saadessa enemmän palveluja. Asiakkaan tarvitsema palvelukokonaisuus määritellään hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Omaishoitosopimus on voimassa toistaiseksi. Erityisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaisena. Sopimusta voidaan tarvittaessa tarkistaa.

Omaishoidon tuen palkkiosta ei peritä asiakasmaksua. Muista palveluista peritään hoidettavalta asiakasmaksulain mukaiset ja hyvinvointilautakunnan vahvistamat asiakasmaksut.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi (3vrk/kk, enintään 36 vrk/vuosi) järjestetyistä palveluista peritään asiakasmaksuna sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 6 b §:ssä määritelty asiakasmaksu (vuonna 2015 11,30 €/vuorokausi).

Omaishoidon tuen harkinnanvaraisesta ympärivuorokautisesta vapaasta peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukainen asiakasmaksu.

Omaishoitajan kriteerit

Hoitajaksi voidaan ottaa vain hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö, jonka hoidettava hyväksyy hoitajakseen. Hoitajaksi voidaan ottaa täysi-ikäinen henkilö, joka kuntonsa ja terveydentilansa puolesta kykenee huolehtimaan hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovituihin hoidettavan tarpeisiin.

Omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 3 §:n mukaan tuen myöntämisedellytyksenä on, että hoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia. Omaishoidon tuen palkkion, palvelujen sekä tuen määrän ja tason arviointi tulee tapahtua hoidettavan hoidon ja huolenpidon määrän ja sitovuuden sekä hoitajan voimavarojen perusteella. Arvioitaessa tuen myöntämisen edellytyksiä selvitetään omaishoitajan tiedostamat hoitovastuun rajat sekä työn ja hoitajan voimavarojen yhteensovittaminen. Joissain tapauksissa hoitaja saattaa itsekin olla niin huonokuntoinen, että hoitajan rooli on hänelle kohtuuton. Tällöin riski omaishoitajan uupumiseen ja kykenemättömyyteen vastata hoidettavan tarvitsemasta hoidosta ja huolenpidosta on suuri. Tällaisissa tapauksissa ei ole perusteita omaishoidon tuen myöntämiselle, jolloin omaishoitajan ja hoidettavan hyvinvoinnin turvaaminen toteutetaan järjestämällä heille muulla tavalla riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Mikäli hoitajalla on esim. dementoiva sairaus, vakavia mielenterveyden ongelmia, päihteiden väärinkäyttöä tai hoitajan ikä ja muu terveydellinen tilaselvästi rajoittaa häntä toimimasta omaishoitajana, vaikka rinnalle arvioidaisiin riittävä määrä hoidettavalle tulevia palveluja ja tukea, omaishoidon tukea ei myönnetä. Päätöstä tehtäessä tehdään kokonaisvaltainen arvio siitä, selviytyykö hoitaja omaishoitoon sisältyvistä tehtävistä. Tarvittaessa pyydetään lääkärin lausunto hoitajan terveydentilasta tai muu asiantuntijalausunto omaishoitajan kyvystä toimia omaishoitajana.

Omaishoitajan vapaiden aikana hoitajan sijaiselta edellytetään täysi-ikäisyyttä.

Omaishoitosopimus

Hoitajan kanssa tehdään omaishoitosopimus, johon liitetään hoidettavaa koskeva hoito- ja palvelusuunnitelma. Tuen maksamisen edellytyksenä on allekirjoitettu sopimus liitteinen.

Omaishoitajan lakisääteinen vapaa sekä hoidettavalle annettavat muut palvelut kirjataan hoitosopimukseen. Hoidettavan hoidon järjestämisestä sovitaan erikseen ja palveluista peritään asiakasmaksulain ja –asetuksen perusteella määräytyvät asiakasmaksut.

Omaishoidontuen keskeytykset

Jos omaishoito hoidettavasta johtuvasta terveydellisestä syystä keskeytyy tilapäisesti, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua. Hoidettavasta johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä keskeytyksen ajalta ei makseta hoitopalkkiota, mikäli hoito keskeytyy yli kolmen (3) vuorokauden ajaksi kalenterikuukaudessa.

Hoitajasta johtuvasta syystä keskeytyksen ajalta ei makseta hoitopalkkiota, mikäli hoito keskeytyy yli kahden (2) vuorokauden ajaksi kalenterikuukaudessa esim. hoitajan sairastuminen.

Omaishoidon tuen maksaminen ei keskeydy ajalta, jolloin hoidettava on ympärivuorokautisessa kuntoutuksessa.

OMAISHOIDONTUEN MAKSULUOKAT

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa vuosittain hoitopalkkion alimman määrän sekä vahvistaa palkkioihin sosiaaliturvakuluineen tehtävän indeksikorotuksen. Indeksikorotukset tehdään vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön ohjeiden mukaan. Hoitopalkkio voidaan maksaa alennettuna hoitajan pyynnöstä (esim. eläkkeeseen vaikuttava tuloraja huomioiden.)

1. Maksuluokka 884,19 euroa/kuukausi (v.2015)

- Asiakas tarvitsee runsaasti hoitoa ja huolenpitoa. Hoidettavuus on lähes samaa tasoa kuin pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa vaativassa hoidossa olevalla.
- Asiakkaan hoito ja huolenpito edellyttää hoitajan kokopäiväistä työpanosta ja hoitovastuuta ympäri vuorokauden.

Lapsilla hoidon ja huolenpidon sitovuutta ja hoidon tarvetta verrataan samanikäisten terveiden lasten tarvitsemaan hoitoon ja huolenpitoon.

Mikäli omaishoitaja hoitaa hoitotyön sitovuudeltaan I maksuluokkaan kuuluvaa asiakasta ja asiakas saa runsaasti kunnan järjestämiä hoitoja avopalveluja tai hoidettava käy oppivelvollisuuskoulua, omaishoidon tuki maksetaan II maksuluokan mukaan.

2. Maksuluokka 384,67 euroa/kuukausi (v.2015)

- Asiakas tarvitsee paljon hoitoa ja huolenpitoa henkilökohtaisissa päivittäisissä toiminnoissa, mutta selviytyy osittain itsenäisesti.
- Asiakkaan hoito ja huolenpito sitoo pääsääntöisesti hoitajan kokopäiväisesti.

Asiakasryhmän ulkopuolelle jäävät asiakkaat, joilla avun tarve kohdistuu pelkästään asiointi- ja kodinhoitotehtäviin. Omaishoitaja voi saada korkeintaan 8 vuorokautta kuukaudessa lakisääteisiä (3/kk) ja harkinnanvaraisia (korkeintaan 5/kk) vapaapäiviä. Jos vapaapäivien tarve on suurempi, ei asiakkaalla ole oikeutta omaishoidon tukeen ja palvelut järjestetään muulla tavoin.

Asiakkaalla, joka saa ainoastaan harkinnanvaraista vapaata enintään 5 vuorokautta kuukaudessa, kunnan järjestämänä ympärivuorokautisena hoitona tai vastaavana, on oikeus omaishoidon tuen palkkioon.

Lapsilla hoidon ja huolenpidon sitovuutta ja hoidon tarvetta verrataan samanikäisten terveiden lasten tarvitsemaan hoitoon ja huolenpitoon.

Runsaille kunnan järjestämällä palveluilla tarkoitetaan:

Asiakas käy säännöllisesti päivätoiminnoissa yli viisi (5) tuntia päivässä 4 – 5 kertaa viikossa tai
Asiakas käy säännöllisesti päivätoiminnoissa yli viisi (5) tuntia päivässä 1 – 3 kertaa viikossa ja saa lisäksi kunnan kotiin järjestämää palvelua yli 20 tuntia kuukaudessa tai
Asiakas saa säännöllisesti kunnan kotiin järjestämää palvelua 30 tuntia tai enemmän kuukaudessa.

Harkinnanvaraiset vapaat eivät laske maksuluokkaa.

3. Maksuluokka 1540,60 €/kk (v.2015)

Omaishoidon tukea voidaan maksaa korotettuna, mikäli omaishoitaja jää työstään palkattomalle vapaalle omaisensa saattohoidon, äkillisen vaikean sairauden tai vammautumisen vuoksi. Korotettua omaishoidon tukea ei voida maksaa, jos omaishoitaja on eläkkeellä, päivärahalla, opiskelijana tai hän saa muuta säännöllistä tuloa. Korotettua omaishoidon tukea voidaan maksaa enintään kuuden kuukauden ajan kertapäätöksellä, jonka jälkeen tehdään palvelutarvearvio.

OMAISHOITAJAN VAPAAT

Omaishoidon tuesta kunnan kanssa sopimuksen tehneellä on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyä sosiaali- tai terveyspalveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta. Lakisääteisen vapaan pitäminen ei vähennä hoitopalkkion määrää.

Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi. Hoito omaishoitajan vapaan ajaksi voidaan järjestää joko kunnan omana toimintana, ostopalveluna rekisteröidyltä palveluntuottajalta tai vaihtoehtoisesti palvelusetelillä.

Hankittaessa palveluja sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 4 §:n mukaisesti yksityiseltä palvelun tuottajalta kunnan on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Hoidon tulisi ajallisesti vastata omaishoitajan antamaa hoitoa. Jos hoitajat ovat sidottuja hoitotyöhön ympärivuorokautisesti, tulisi myös heidän vapaansa ajaksi mahdollistaa hoidettavan ympärivuorokautinen hoito.

Hoidon järjestämiseksi omaishoitajalle voidaan tarjota erilaisia vapaiden järjestämistapoja (Liite 1). Järjestetystä hoidosta asiakas maksaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun laissa (734/1992) määritellyn asiakasmaksun (vuonna 2015 11,30 €/vuorokausi, enintään 36 vuorokautta/vuosi). Harkinnanvaraisen vapaan osalta peritään asiakasmaksut lautakunnan päätöksen mukaisesti.

Vapaasta ja sen järjestämisestä sovitaan omaishoidon tukea koskevassa sopimuksessa. Vapaa järjestetään säännöllisesti ja suunnitelmallisesti ottaen huomioon hoitajan toivomukset ja kunnan mahdollisuudet järjestää vapaa. Lakisääteisiä vapaapäiviä voidaan kerryttää korkeintaan puolelta vuodelta. Etukäteen vapaapäiviä ei voi käyttää. Harkinnanvaraista vapaata ei pääsääntöisesti voi kerryttää vaan se pidetään kalenterikuukausittain. Jos asiakkaalla on myös harkinnanvaraisia vapaita, lakisääteiset ja harkinnanvaraiset vapaat on pidettävä kalenterikuukauden aikana. Kaikki vapaat on pidettävä kalenterivuoden loppuun mennessä.

Mikäli omaishoito keskeytyy tilapäisesti yli viisi vuorokautta kalenterikuukauden aikana, oikeutta vapaaseen ei siltä kalenterikuukaudelta synny.

Lakisääteisen vapaan myöntäminen

Hoitajalla on lähtökohtaisesti oikeus kolmeen lakisääteiseen vapaapäivään kuukaudessa. Oikeus lakisääteiseen vapaaseen säilyy aina siihen saakka, kun hoidettava saa säännöllisesti kunnan järjestämiä kodin ulkopuolisia palveluja keskimäärin enintään 5-7 tuntia/ arkipäivä. Hoidettavan oppivelvollisuuden suorittaminen ei vähennä omaishoitajan vapaa-oikeutta.

Harkinnanvaraisen vapaan myöntäminen

Harkinnanvaraista vapaata voidaan myöntää enintään 5 vuorokautta kuukaudessa. Päätöksenteko perustuu yksilökohtaiseen harkintaan ja merkitään hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

OMAISHOIDON TUEN MYÖNTÄMINEN

Omaishoidon tukea myönnetään uuden Oulun kunnissa asuville henkilöille, joiden asumiskunta on myös kotikunta. Omaishoidontuki myönnetään toistaiseksi. Erityisistä syistä sopimus voidaan tehdä määräaikaiseksi. Omaishoidontuen hakumenettely on jatkuva.

Omaishoidontuki myönnetään hakemuskuukauden alusta alkaen (STL 30.8.2012 §93).

Maksuluokan muutos myönnetään hakemuskuukautta seuraavan kuukauden alusta. Jälkikäteen muutosta ei myönnetä.

Päätöksentekovaltaa omaishoidon tuesta ja siihen liittyvistä palveluista ja avustuksista käytetään kulloisenkin voimassa oleva hyvinvointilautakunnan delegointisäännön mukaisesti.

Lääkärin lausunto on oltava käytettävissä asiasta ensimmäistä kertaa päästettäessä tai asiakkaan hakiessa korotusta maksuluokkaan.

Tuki maksetaan kuukausittain kuukauden viimeisenä päivänä.

LIITE 1

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestäminen:

Lain omaishoidon tuesta mukaan omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystoimessa em. lakisääteiset vapaat järjestetään seuraavilla tavoilla:

Taloudellinen tuki hoitajan sijaisen palkkakustannuksiin 70 € /vrk (tuki on palkkaa, josta kaupunki maksaa sotumaksut)

Hoidon järjestäminen yksityisessä palvelukodissa (ympäri vuorokautinen)

Hoidon järjestäminen kaupungin omassa asumispalveluyksikössä (ympäri vuorokautinen) (vammaisasiakkaat)

Lyhytaikaisena laitoshoidona kaupungin omissa laitoksissa tai ostopalvelulaitoksissa.

Perhehoito, korvaa ympärivuorokautisen hoidon (24 tuntia), asiakas menee hoitajan kotiin, pääsääntöisesti lapsia (vammaisasiakkaat)

Lisäksi ovat käytössä seuraavat tavat asiakkaan valinnan mukaan:

Palveluseteli (120€/vrk, ks. kuvaus jäljempänä)

Lakisääteisen vapaan korvaava kotiin annettava palvelu erityistapauksissa kaupungin omana toimintana tai ostopalveluna (palvelu ei ole ympärivuorokautista)

- Kotiin annettavassa palvelussa palveluseteli on ensisijainen vaihtoehto; muulla tavalla (kaupungin oma toiminta, ostopalvelu) kotiin annettava palvelu järjestetään resurssien puitteissa. Harkintavaltaa palvelun järjestämisessä muulla tavoin kuin palvelusetelillä käyttää sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen viranhaltija ja se merkitään hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Vanhusasiakkailla tämä resurssi kohdennetaan erityisesti vaikeaa muistihäiriötä hoitavien omaishoitajille ja vammaisasiakkailla erityisesti lapsiperheisiin.
- Kun kotiin annettava vapaa järjestetään muutoin kuin palvelusetelillä, lakisääteisen ympärivuorokautisen vapaan korvaava kotiin annettava palvelu on toteuttamistavasta riippumatta aina laskennalliselta määrältään maksimissaan 6 tuntia yhtä vuorokautta kohti.

Henkilökohtaisen avustajan avulla vaikeavammaisille, joilla täyttyy henkilökohtaisen avun kriteerit, 16 tuntia vastaa yhtä vuorokautta.

Omaishoidon tuen asiakkaan harkinnanvarainen vapaa

Omaishoidon tuen asiakkaille myönnetään harkinnanvaraisena vapaana sekä vanhus- että vammaisasiakkaille seuraavia palveluja:

Taloudellinen tuki hoitajan sijaisen palkkakustannuksiin 70 € /vrk (tuki on palkkaa, josta kaupunki maksaa sotumaksut)

Hoidon järjestäminen yksityisessä asumispalveluyksikössä (ympäri vuorokautinen)

Hoidon järjestäminen kaupungin omassa asumispalveluyksikössä (ympäri vuorokautinen) (vammaisasiakkaat)

Lyhytaikaisena laitoshoidona kaupungin omissa laitoksissa tai ostopalvelulaitoksissa.

Perhehoitona (ympäri vuorokautinen), pääsääntöisesti lapsia (vammaisasiakkaat)

Omaishoidon tuen vapaan palveluseteli (120 euroa).

Kotiin annettava palvelu erityistapauksissa kaupungin omana toimintana resurssien puitteissa.

Omaishoitajan vapaan järjestäminen palvelusetelillä

Omaishoitajalla on valintansa mukaan käytössään edellä mainitut vaihtoehdot lakisääteiseen vapaaseen. Valitessaan palvelusetelin, asiakas voi tarpeensa mukaan hankkia setelillä:

- Kotiin annettavaa palvelua tai
- päivätoimintaa/ tuntitoimintaa kodin ulkopuolella.